

ואיקלעו ונקלעו לאותו מקום **רבי אמי ורבי אסי**.

שרא, השליך ושטח לפניהם רב ביבי **קמייהו כלכלה**, סלסלה **דפירי**. ובצורה הזאת התפזרו הפירות, ונפרדו מאליהם מן העלים שהיו מעורבים בהם בתוך הסלסלה.

והוסיף רב דימי: **ולא ידענא** מדוע העדיף רב ביבי לשטוח לפניהם את כל הפירות בצורה שכזאת, ולא הפריד את הפירות מן העלים בהיותם בסלסלה, ולא הגישם לפני האורחים לאלתר, לפני כל אחד מהם:

אי משום שלא רצה לברור את הפירות מהעלין אפילו כדי להגישם לאורחים לאלתר, משום **דפבר** כי לברור **אוכל מתוך פסולת**, אפילו לאלתר נמי **אסור**. (4)

אי משום "עין יפה" הוא **דמכוין**, וזו היא הסיבה ששטח בפניהם את כל פירות הסלסלה ביחד, ולא משום איסור ברירה.

ובכל ענין, מוכח מדברי רב דימי שמלאכת ברירה היא רק כשנוטל דבר מתוך דבר, ולא כאשר הוא מפזר את התערובת, ובכך נפרדים מאליהם האוכל והפסולת.

ומותר לעשות כן לכתחילה, לפזר את התערובת וליטול את האוכל או את הפסולת, כיון שלאחר הפיזור אין הם מעורבים ביחד.

[ויש שהסתפקו בכך, ומסוגיתנו משמע להדיא שמותר לכתחילה].

ומביאה הגמרא ענין נוסף, ובו מתבאר כי יתכן והאוכל ייחשב לפסולת ביחס לענין ברירה.

חזקיה אמר: הבורר תורמוסים מין קטניות **מתוך פסולת שלהן**, שלאחר הבישול הוא בורר את האוכל מתוך הקליפה — **חייב**.

והוינן בה: **לימא קסבר חזקיה דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור?**!

ומשנינן: **שאני תורמוסין**, דשלקי ליה טז-ב **שבע זימני**, שמבשלים אותם שבע פעמים עד שנעשים מתוקים. **ואי לא שקלי ליה — מפרה**. שמתוך שנתרככו ביותר ע"י הבישול, אם ישארו התורמוסים שם הם יתקלקלו.

וכברה ומתירה לאלתר].

והתוס' בד"ה והתניא, הוכיחו מהגמרא במסכת ביצה שבנפה וכברה אסור בכל אופן. ולכן הם מפרשים דקושת הגמרא "והתניא חייב" אינה מברייתא דסוגיין, אלא מברייתא אחרת, שמדברת אפילו בבורר לאלתר, ועליה מתרצינן שדוקא בנפה וכברה חייב. ואילו ברייתא דידן מיירי אפילו בבורר ביד. ויוצא אם כן להלכה [וכן נפסק בשו"ע] דבלאלתר יש שלשה דינים:

א. בנפה וכברה חייב [הברייתא האחרת].

ב. בקנון ותמחוי פטור [רב אשי].

ג. בידו מותר [ברייתא דידן].

ולבו ביום חייב אפילו כשבייר ביד [ברייתא דידן].

[וכל זה דוקא כשבייר אוכל מתוך הפסולת, כמבואר לקמן בע"ב הערה 1].

4. מרש"י משמע שרב דימי נסתפק שמא רב ביבי אסור לברור אוכל מתוך פסולת אפילו לאלתר.

והתוס' בד"ה ולא, כתבו שהספק היה על כך

ולכן, גם התורמוסין עצמן נחשבים עתה, לפני שהוצאו מתוך הפסולת, כפסולת. וכשבורר אותם מתוך הקליפה — כבורר פסולת מתוך אוכל דמי! (1)

כפסולת לעומת הנשאר, שהוא עדיין אוכל, עד שיטלנו בידיו. שנינו במשנה: והטוהן!

אמר רב פפא: האי מאן דפריס סילקא חותכו דק דק חייב משום טוהן.

אמר רב מנשה: האי מאן דסלית סילתי חותך עצים דק דק כדי להבעיר בהם אש — חייב משום טוהן.

אמר רב אשי: אי קפיד אמשחתא מקפיד לחתוך העצים במדה — חייב משום מחתך, שהוא אחד מאבות מלאכות, שחותך את העור במדה מדויקת כדי לעשות ממנו רצועות וסנדלים.

שנינו במשנה: והלש והאופה.

אמר רב פפא: קשיא לי: אמאי שבק תנא דידן את מלאכת בישול סממנים, דהוה במשכן, ונקט אופה, למרות שלא היתה אפיה במלאכת המשכן?! (2)

ומתרצינן: תנא דידן — סידורא דפת נקט. שהתנא העדיף למנות את סדר המלאכות כפי שהן נוהגות בפת [כי הוא שכית. ר"ן], הילכך נקט האופה במקום מבשל, והאפיה היא בישול הפת.

נהר"ן מפרש דהקליפה עצמה אינה מסרחת גם אם ישאירו אותה. הילכך התורמוסים נחשבים כפסולת מתוך האוכל. אך מרש"י משמע ששניהם נחשבים כפסולת. וצ"ע.]

פירוש אחר אומר רש"י, שהתורמוסין מעורבים בהם מינים אחרים גרועים מהם, ואותם מינים מתבשלים בפעם אחת או שתיים, ואילו התורמוסים צריך לבשלם שבע פעמים. ואם לאחר כמה בישולים הוא בורר את התורמוסים מתוך שאר המינים, הרי אעפ"י שלכאורה הוא בורר אוכל מתוך פסולת, מכל מקום, כיון דאי לא שלקי ליה — מפרח, שהרי אם לא יוסיף לבשל את התורמוסים הם יתקלקלו, ואילו שאר המינים שכבר גמרו להתבשל לא יתקלקלו. הילכך כשנוטל את התורמוסים מתוך התערובת — כבורר פסולת מתוך אוכל דמי.

עוד פירוש הביא רש"י, דגרסינן ואי שקילי ליה מפרח שכל מה שהוא נוטל בידו נימוח בין אצבעותיו ונמאס. הילכך הוא נחשב

משום דעיקר בורר היינו פסולת מתוך האוכל. ר"ן בשם ר"ח [וכן נפסק בשו"ע].

2. כתב בפתחה לספר אגלי טל: לכאורה מכאן ראייה דלא ילפינן לענין שבת אלא ממלאכות שהיו לצורך המשכן עצמו ולא ממה שהיה לצורך הקרבנות שהוקרבו במשכן [וכן משמע ברש"י במתניתין דאבות מלאכות ארבעים חסר

שלא בירר לפני שהביא לפנייהם. אבל בשעת אכילה ודאי היה יכול לבורר להם אוכל מתוך פסולת, כמבואר לעיל. אלא דלאו אורח ארעא שימתינו עד שיבורר, ולכן שטח לפנייהם את כל הכלכלה [עפ"י מהרש"א ומהר"ם].

1. מדקאמר סתמא, משמע דאפילו לאלתר חייב כפסולת מתוך האוכל [ואפילו ביד]. והטעם,

ד. לש. לש את העפר ועושה אותו טיט.

ה. ממחק. ממרח [מחליק] את טיט שעשויה ממנו החבית, כדי שתהיה החבית חלקה. וממרח הוא תולדה דממחק.

ו. מבעיר. מדליק אש בכבשן.

ז. מבשל. מכניס את החבית לכבשן כדי לצרפה בו.

[רש"י מבאר שעל מלאכת חופר אינו חייב שהרי אינו צריך את הגומא אלא צריך רק את עפרה כדלעיל עג ב].

ומאן דעבד **תנורא** — **חייב משום שמונה חטאות**. שיש כאן מלאכה הנוספת על שבע המלאכות שבחבית, כי לאחר שהוא מוציא את התנור מהכבשן הוא מורח עליו טיט, לעבות אותו, כדי שהחום שבתנור יישמר. ובזה נגמרה מלאכתו וחייב עליו משום מכה בפטיש, שהיא מלאכת "גימור הכלי".

[אבל על עשיית חבית לא שייך לחייב משום "מכה בפטיש", כי מלאכת גימור שהיא מהות ההגדרה של "מכה בפטיש", צריכה להעשות כמלאכה בפני עצמה, ורק אז היא מוגדרת כמלאכת "גימור". ואילו נתינת החבית לכבשן אינה פעולת "גימור" אלא פעולת צירוף, ומה שנגמרת מלאכת עשיית החבית מאליה בכבשן אינה מוגדרת כפעולת גימור. כך נראה ממשמעות דברי רש"י. אך יש הסוברים שדעת רש"י היא לומר, שאין חייבים על מכה בפטיש אלא אם עושים זאת בידיים].

אמר רב אחא בר רב עיירא: **האי מאן דשרדי סיכתא לאתונא**, שזרק יתד עץ לח לתוך תנור חם כדי שיתייבש ויתקשה — **חייב משום מבשל**.

והוינן בה: **פשיטא**!?

ומשנינן: **מהו דתימא**, **לשרורי לחזק ולהקשות מנא**, את היתד, הוא קא **מכוין**, וזה ההיפך מבישול, שהיא פעולה לריכוך הדבר — **קמשמע לן דמירפא רפי**, שבתחילה הוא מתרכך מהחום, ורק הדר **קמיט**, שבשלב לאחר מכן, כשהלחות יוצאת ממנו, הוא מתקשה. והחויב משום מבשל הוא על השלב הראשון.

אמר רבה בר רב הונא: **האי מאן דארתיח כופרא**, התיך זפת — **חייב משום מבשל**.

והוינן בה: **פשיטא**!?

ומשנינן: **מהו דתימא**, **כיון דהדר ואיקושא**, שהזפת לאחר שהותך דרכו לחזור ולהתקשות, **אימא לא יתחייב משום בישול** — **קמשמע לן דחייב**.

אמר רבא: **האי מאן דעבד חביתא חבית של חרס חייב משום שבע חטאות**. ואלו הן:

א. טוחן. שטוחן את רגבי העפר עד דק.

ב. בורר. בורר מהעפר הדק את הצרוורות הגסות.

ג. מרקד. מנפה את העפר בנפה.

אלא שדעת רב האי גאון דילפינן גם מהקרבנות, ועיי"ש שיישב סוגייתנו לדעתו.

אחת]. דאם לא כן, מאי פריך הגמרא? והרי היתה אפיה בלחם הפנים וחביתין.

יא. מכה בפטיש. חותך את קצות הקנים כדי להשוותם וזו גמר מלאכת הכוורת.

ואי הייטיה לפומיה, שעשה שפה לפי הכוורת על ידי כפיפת ראשי הקנים פנימה — **חייב שלש עשרה הטאות**. שנוספו בכך עוד שתי מלאכות, והן:

התופר. שתפר את השפה לכוורת.

והקושר. שהתפירה אינה מתקיימת ללא קשירה אחריה.

[רש"י מבאר שאין לחייבו משום מלאכת בונה לא בחבית ולא בתנור וכוורת, כי אין בנין בכלים.⁽³⁾

ועוד כתב שיש מפרשים שהטוחן בכוורת הוא בכך שקודח חורים בעץ לתחוב בתוכם את ראשי הקנים של שתי. והקשה, הרי הטחינה הזאת היא מלאכה שאינה צריכה לגופה].

שנינו במשנה: **הגוזז את הצמר, והמלבנו.**

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש הטאות:

אחת משום גוזז, שגוזז את הצמר מהבהמה לאחר הטויה.⁽⁴⁾

אמר אביי: האי מאן דעבד חלתא, כוורת ארוגה מקנים — חייב אחת עשרה הטאות. ואלו הן:

א. נוטע. זומר את הקנים, וזמירה תולדה דנוטע.

ב. קוצר. הזומר וצריך לעצים חייב גם משום קוצר.

ג. מעמר. אוסף את הקנים יחד.

ד. בורר. בורר את הקנים הטובים מהגרועים.

ה. ממצק. מחליק את פני הקנים.

ו. טוחן. חותך את הקנים לשנים ולשלשה ועושה אותם דקים.

ז. מחתך. שהחיתוך הוא במדה.

ח. מיסך. מעמיד את קני השתי.

ט. עושה שתי בתי נירין. אורג קנה אחד של ערב למעלה בתוך השתי ואחד למטה כדי להעמיד את האריגה. [רש"י במשנה להלן קה א מבאר שאין כאן ממש נירין ומ"מ בכלל מלאכת העושה שתי בתי נירין הוא, הגהות הב"ח].

י. אורג. שממשיך באריגת הכוורת.

מבעיר, כי אין זה בגוף עשיית התנור, שהרי אפשר לעשות התנור בכבשן שהיה בו אש מלפני כן. ולגבי עשיית כוורת דלקמן, צריך לומר דאין למנות שם "בונה", שכיון שמונה את מלאכת האורג והמסיך — זהו בנינו.

4. הגר"א מפרש שהטויה עצמה כמו גוזז,

3. ותוס' הקשו על זה, דמשמע בגמרא דהא דאין בנין בכלים הוא דוקא בחיבור פרקים של כלי, אבל אם עושה לגמרי כל הכלי חייב משום בונה.

ובריטב"א כתב, דלכן צריך להוציא אחת מהמלאכות שמנה רש"י, ולהכניס במקומה מלאכת בונה. ומסתבר להוציא את מלאכת

ואחת משום מנפין, שסרק את הצמר קודם הטויה.

ואחת משום טויה.

רב כהנא אמר: אין דרך גזיזה בכך לגזוז צמר טווי.

ואין דרך מנפין בכך.

ואין דרך טווי בכך לנפץ ולטוות את הצמר בעודו מחובר לבהמה.

ומקשינן: וכי לא הוי דרך טווי בכך?!

והתניא משמיה דרבי נחמיה: נאמר במלאכת המשכן "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים" משמע שטוף בעזים וטוו בעזים כשהצמר על העזים שטפו וטוו אותו אלמא טויה על גבי בהמה שמה טויה?

ומתריצין: חכמה יתירה שאני! (5) שהיו חכמות לב ודרכן לטוות כך אבל הדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד.

תנו רבנן: התולש את הכנף נוצה גדולה מכנף העוף, והקוטמו חותך את הקצה הדק של הנוצה שהוא ראוי להשתמש בו כך להכניסו לכר וכסת והמורטו יתר הנוצה הוא מורט את השערות משני הצדדים ומשליך

את הקנה (6) ומשתמש בשערות לכר וכסת חייב שלש הטאות.

אמר רבי שמעון בן לקיש: אלו הן שלש החטאות: תולש את הכנף — חייב משום גזוז, קוטם — חייב משום מחתך שהוא מקפיד לחתוך במדה כי הוא משתמש גם בצד העבה של הנוצה לאריגת כובעים. ממורט — חייב משום ממהק שמחליק את הנוצה ע"י הסרת השערות.

שנינו במשנה: הקושר והמתיר.

והוינן בה: קשירה במשכן היבא הוי?

ומשנינן: אמר רבא: שכן היו קושרין ביתדות הנעוצות בארץ את האהלים יריעות המשכן על ידי מיתרים.

ומקשינן: ההוא — קושר על מנת להתיר בפירוק המשכן הוא, והוי ליה קשר שאינו של קיימא שלא חייבין עליו בשבת?

ומתריצין: אלא, אמר אבוי: שכן אורגין יריעות המשכן שנפסקה להן נימא באמצע האריגה קושרים אותה.

אמר ליה רבא: תרצת "קושר" אבל "מתיר" מאי איבא למימר היכן היה "מתיר" במשכן?

דעתן אצל כל אדם. תוס' ד"ה חכמה.

6. הקשה הריטב"א: אם כן למה חייב על הקנה משום ממהק? הא הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. וכתב דהנכון הוא כמו שפירש רש"י לקמן, שגם בקנה משתמש לעשיית כובעים.

מחמת שלא יגדל עוד. ולכן אמרו שאין דרך גזיזה בכך. הגר"א על הרמב"ם פ"ט ה"ז מהדורת פרנקל.

5. וגם הן אינן חייבות על כך בשבת, דבטלה

והוינן בה: והא לא קיימא! והרי שתי תפירות בלבד אינן מתקיימות אלא סופן להיפרם, ולא הוי מלאכה?

ומתריצין: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: והוא שקשרין את שני ראשי החוט כדי שהתפירה תתקיים.⁽⁸⁾

שנינו במשנה: הקורע על מנת לתפור.

והוינן בה: קריעה במשכן מי הוה?!

ומתריצין: רבה ורבי זירא דאמרי תרווייהו: שכן יריעה שנפל בה דרנא, עו-א תולעת עשתה בה נקב קטן — קורעין בה למעלה ולמטה מהנקב כדי שלא יוצרו קמטים מהתפירה, ותופרין אותה.

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב שלשה דברים בשלשה ענינים שונים:

את שלשת המימרות הללו שמע רב זוטרא מרב ביחד, ולכן גם אמר אותם כך, למרות שאין ביניהן כל קשר.

א. המותח חוט של תפירה בשבת, בכגד תפור שנתרפה בו חוט התפירה, ונפרדו במקצת שני חלקי הבגד, מותח את שני קצות החוט כדי להדק את התפירה — חייב חטאת, לפי שזו היא דרך תפירתו של הבגד.

ותירצו, שאינו קושר אלא קשר אחד בלבד לקיים את התפירה. ומכאן ראייה דקושר אינו חייב אלא בקשר על גבי קשר.

ועוד תירצו, כי קושר על מנת להתיר — משום קשירה אינו חייב, אבל משום תפירה חייב, כיון דמתקיימת עכשיו.

ועוד תירצו, כיון שאין הקשירה אלא כדי

וכי תימא דאי מתרמי ליה תרי חוטי קטרי בהדי הדדי שני חוטים סמוכים שבכל אחד מהם נעשה קשר האחד ליד השני ומשום שהדבר בולט ואינו נאה שרי חד מתיר אחד מהקשרים וקטיר חד ואת השני משאיר קשור.

אי אפשר לומר כן.

כי השתא, לפני מלך בשר ודם אין עושין כן, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא — עושין?! שהרי אם יתיר אחד מהקשרים ישאר שם חלל, כי החוטים הם עבים, שכל חוט היה שזור משהו חוטים.

אלא, כשנקרע החוט ליד קשר סמוך, היו מושכים את שני חלקי החוט הקרוע מכאן ומכאן ובאמצע מכניסים חוט חדש, וקושרים אותו לשני הקצוות, כדי שלא יוצרו שני קשרים סמוכים.

ומתריצין: אלא, אמר רבא ואיתימא רבי עילאי: מלאכות קושר ומתיר היו במשכן, שכן צדי חלזון, אשר מדמו היו צובעים את התכלת,⁽⁷⁾ היו קושרין ומתירין. שהרשת עשויה קשרים קשרים, ולפעמים מתיר את הקשר ברשת אחת ומעביר חוטים לרשת אחרת, וקושרם ברשת שניה.

שנינו במשנה: והתופר שתי תפירות.

7. הקשה השפת אמת: למה היו צריכים לצוד חלזון? הרי נצטוו להביא תכלת וכל אחד הביא מאשר נמצא בידו, כדכתיב "וכל אשר נמצא אתו תכלת — הביאו".

8. הקשו הראשונים: אם כן, יתחייב נמי משום קושר?